

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๐๒

๑. ท่านผู้ศึกษา ท่านมีความเข้าใจในเรื่องต่อไปนี้ อย่างไรบ้าง สระ, พยัญชนะ
 ทีฆะ, รัสสะ, ครุ, ลหุ, วรณะ, วรรณ, อวรรณ, และ อนุสาร ฯ
๒. ในสระสนธิ เมื่อลบแล้ว อย่างไรต้องทีฆะ อย่างไรไม่ต้อง, โนเปติ เป็นทีฆสนธิ
 ไซ้ใหม่ เพราะเหตุไร ฯ
๓. สัพพนามคืออะไร แบ่งเป็นเท่าไร อะไรบ้าง? **อาจารย์ มิ่ง นิจุเมว โฉวทติ
 อนุสาสติ โส หิ มยุห์ วุฑฺฒิ อาสีสติ ฯ** อภิณฺณาย **ไซ โส ภควา ฐมฺมิ เทเสติ โน** อภิณฺณาย
 ฯ ขอทราบว่ ต ศัพท์ทั้ง ๒ นั้น เป็นสัพพนาม ชนิดไหน เพราะเหตุไร ฯ
๔. สมาสต่างจากสนธิอย่างไร? **โกชนุปฺปตฺติจฺานชานนํ, มหาภิกฺขุสงฺฆปริวฺโต**
 (ภควา) เป็นสมาสอะไรบ้าง จงวิเคราะห์มาโดยลำดับ ฯ
๕. คำว่า “ตัทธิต” ท่านผูกวิเคราะห์ว่าอย่างไร? **วฺนฺตฺ** กับ **มฺนฺตฺ** ปัจจัย
 ในตัทธิตตัทธิต ท่านนิยมใช้ต่างกันอย่างไร ในเมื่อลงประกอบกับนามศัพท์ ยกอุทาหรณ์
 มาประกอบ ฯ
๖. ปัจจัยอาชยาด กับ ปัจจัยนามกิตฺก์ ใช้ต่างกันอย่างไร? จงแจก **ชิ ชาติ** ในกัถ
 ดูวจาก เฉพาะวัตตมานาวิภตฺติ ปรัสนบท มาดู ฯ
๗. ปัจจัยกิริยากิตฺก์ มีกี่ตัว อะไรบ้าง? ปัจจัยไหนใช้ในวจากไหน จงแจกมาดู ฯ

 ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ปัญหาบาลีไวยากรณ์

๑. สระ ได้แก่ เสียงมี ๘ ตัว คือ อ อา อิ อี อุ ู เอ โอ
 พยัญชนะ ได้แก่ ตัวหนังสือ มี ๓๓ ตัว มี ก เป็น ต้น มี เป็นที่สุด
 ที่ชนะ ได้แก่ สระที่มีเสียงยาว คือ อา อี ู เอ โอ
 รัสสระ ได้แก่ สระที่มีเสียงสั้น คือ อ อิ อุ
 ครุ ได้แก่ สระที่เป็นที่ชนะล้วน หรือรัสสระสระที่มีพยัญชนะสังโยค หรือ
 นิคคหิต อยู่เบื้องหลัง เช่น ฎาโล, จิตต์ เป็นต้น
 ลหุ ได้แก่ สระที่เป็นรัสสระล้วน ไม่มีพยัญชนะสังโยค และนิคคหิตอยู่
 เบื้องหลัง เช่น ปติ, มุณี เป็นต้น
 วรรณะ ได้แก่ สระที่จัดเป็นคู่ ๆ กัน คือ อ อา เรียกว่า อวณฺโณ, อิ อี
 เรียกว่า อิวณฺโณ, อุ ู เรียกว่า อุวณฺโร
 วรรณะ ได้แก่ พยัญชนะที่ทวนจัดไว้เป็นพวก ๆ ตามฐานกรณ์ที่เกิดของตน
 จัดเป็น ๕ วรรณะ มี ก วรรณะ เป็นต้น
 อวรรณะ ได้แก่ พยัญชนะที่ไม่จัดเป็นพวกเป็นหมุ่กันตามฐานกรณ์ที่เกิด คือ ย ร
 ล ว ส ห พ
 อนุสาร ได้แก่ พยัญชนะ คือ ๐ แปลว่า ไปตามสระ คือ ต้องไปตามหลังสระที่
 เป็นรัสสระ อ อิ อุ เสมอ เช่น อหฺ, อกาสิ, เสตุ เป็นต้น ฯ
๒. ถาลบสระยาว หรือสระสั้นที่มีรูปเสมอกัน ต้องที่ชนะสระสั้นที่ไม่ได้ลบ เช่น
 สทฺธ+อิธ เป็น สทฺธธิ, ตตร+อัย เป็น ตตราย, ถาลบ สระสั้นที่มีรูปไม่เสมอกัน ไม่ต้องที่ชนะสระ
 สั้นที่ไม่ได้ลบก็ได้ เช่น จตุหิ + อปาเยหิ เป็น จตุหฺปาเยหิ ฯ ไม่ใช่ เพราะที่ชนะ ทานประสงคฺ
 ทำสระสั้นให้ยาว เช่น อ เป็น อา, อิ เป็น อี, อุ เป็น ู, ถ้าเอา อิ เป็น เอ, เอา อุ เป็น
 โอ เช่นนี้ ทาน เรียกว่า “วิการ” ฯ
๓. สัพพนาม คือ คำสำหรับใช้แทนนามนามที่ออกชื่อมาแล้วข้างต้น เพื่อมิให้เป็น
 การซ้ำ ๆ ซาก ๆ ซึ่งไม่เพราะหู แบ่งเป็น ๒ คือ ปุริสสัพพนาม ๑ วิเสสนสัพพนาม ๑ ฯ
 ต ศัพท์ ในประโยคต้น เป็นปุริสสัพพนาม, ในประโยคหลัง เป็นวิเสสนสัพพนาม เพราะ
 ต ศัพท์ ที่ใช้โดยลำพังโดดเดี่ยวไม่มีนามหรือ ตุมฺห, อมฺห ศัพท์อยู่ด้วย ใช้แทนประณมบุรุษ
 ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น ตรงกับคำที่ใช้ในภาษาของเราว่า ท่าน, เธอ, เขา, มัน จัดเป็นปุริส-
 สัพพนาม, ส่วน ต ศัพท์ ที่มีนาม หรือ ตุมฺห, อมฺห ศัพท์ กำกับอยู่ด้วย เป็นเหมือนคุณศัพท์
 และแปลว่า “นั้น” จัดเป็นวิเสสนสัพพนาม ฯ
๔. สมาสต่างจากสนธิอย่างนี้ คือ สมาส ได้แก่ การย่อนามศัพท์ตั้งแต่ ๒ ศัพท์
 เข้าเป็นบทเดียวกัน แปลได้ความตามอรรถรสของภาษา โดยลวิกตติศัพท์หน้าบ้าง ไม่ลบบ้าง
 เช่น เสฏฺฐิปุโต, เทวานมินฺโท เป็นต้น, ส่วนสนธินั้น ได้แก่ การต่อศัพท์ และ อักษรให้

เนื่องกันด้วยอักษร เพื่อย่ออักษรให้น้อยลง เป็นอุปการะในการแต่งฉันท์และทำให้คำพูด
สละสลวย เช่น อธิโต โข มยายํ ทมโม เป็นต้น ฯ

โกชนุปตติฎฐานชานัน เป็นฉัญฐิตัปปริสสมาส มีฉัญฐิตัปปริสสมาส และ วิเสสน-
บุพพบท กัมมชารยสมาส เป็นภายใน มีวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้ :-

ฉัญฐิตัป.   โกชนานํ อุปตติ โภชนุปตติ (จान)

วิ. บุพพ.กัมม.   โกชนุปตติ จาน โภชนุปตติฎฐานชานัน.

ฉัญฐิตัป.   โกชนุปตติฎฐานสส ชานัน โภชนุปตติฎฐานชานัน.

มหาภิกขุสงฆปริวโต (ภควา) เป็นตติยาตปปริสสมาส มีฉัญฐิตัปปริสสมาส และ
วิเสสนบุพพบท กัมมชารยสมาส เป็นภายใน มีวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้ :-

ฉัญฐิตัป.   ภิกขุณํ สงโฆ ภิกขุสงโฆ.

วิ.บุพพ.กัมม.   มหนโต จ โส ภิกขุสงโฆ จาติ มหาภิกขุสงโฆ.

ตติยา.ตป.   มหาภิกขุสงฆเนน ปริวโต มหาภิกขุสงฆปริวโต (ภควา) ฯ

๕. คำว่า “ตัทธิต” ท่านผู้วิเคราะห์ไว้ว่า “ตสส หิตํ ตทฐิต” วนตุ กับ มนตุ ปัจจัย
ท่านนิยมใช้ต่างกันดังนี้ นามศัพท์ที่เป็น อ หรือ อา การันต์ ท่านนิยมใช้ วนตุ ปัจจัยประกอบ
เช่น คุณวา, ปญญวา, นามศัพท์ที่เป็น อิ หรือ อุ การันต์ ท่านนิยมใช้ มนตุ ปัจจัยประกอบ
เช่น ธิติมา, อายุสมา ฯ

๖. ใช้ต่างกันอย่างนี้ ปัจจัยในอาชยาตใช้ลงประกอบกับ ชาติ และ นามนามบ้าง
คุณนาม บ้าง เช่น ภวติ, ปุตติยติ, จิรายติ และเป็นเครื่องหมายให้รู้ว่าจาก, ส่วนปัจจัยในนาม
หมายแทนวิภัตตินาม บ้าง เช่น กาคู, กาคูเว เป็นต้น ฯ

แจกอย่างนี้

ชินาติ	ชินนุติ
ชินาสี	ชินาถ
ชินามิ	ชินาม ฯ

๗. มี ๑๐ ตัว อนุต, ตวนตุ, ตาวี, ใช้ได้ ๒ วาจก คือ กัตตุ, เหตุกัตตุ,
อนิยตพพ ใช้ได้ ๓ วาจก คือ ภาว, กัมม, เหตุกัมม, อีก ๕ ตัว คือ มาน, ต, ตุน, ตวา,
ตวาน, ใช้ได้ทั้ง ๕ วาจก ฯ